

T. XXVII (2024) Z. 2 (74)
ISSN 1509-1074
10.24425/rhpp.2024.150651

**ROCZNIK
HISTORII PRASY POLSKIEJ**

Ritualization of mass media
representation of People's
Poland: The coverage
of anniversary festivities in the
regional daily *Słowo Ludu*

**Rytualizacja przekazu
o Polsce Ludowej
w kontekście jej święta.
Przykład „Słowa Ludu”**

Zakład Historii XX i XXI wieku
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
ul. Uniwersytecka 17
PL 25-406 Kielce
e-mail: mlynarczyk.anita@wp.pl
<https://orcid.org/0000-0002-7116-4198>

**Anita
MŁYNARCZYK-
-TOMCZYK**

KEY WORDS:
Polish press in the postwar period, party newspaper,
Kielce, coverage of state holiday celebrations,
propaganda

SŁOWA KLUCZOWE:
historia, polityka, propaganda, prasa, Kielce

Streszczenie

„Słowo Ludu”, kielecki organ prasowy PZPR, miał do spełnienia cele, które przyświecały całemu ówczesnemu dziennikarstwu. Nie tylko dostarczania informacji, ale także mobilizowania mas do pracy na rzecz „nowego ładu”. Istotny element tej ofensywy stanowił okolicznościowy przekaz z okazji rocznic Polski Ludowej. Nabrał on cech rytuału, powtarzalnych schematów, na które składały się sprawozdania z uroczystości państwowych i regionalnych, rocznicowe przemówienia władz centralnych i lokalnych, odznaczenia, jako element wyróżnienia za postawę wobec Polski Ludowej, relacje z dokonywanych inwestycji jako namacalny dowód progresu. Ważną funkcję ideową spełniały również okolicznościowe publikacje. Przygotowane na potrzeby rocznicowe materiały zyskały schematyczny charakter, który w newralgicznych aspektach przekazu o Polsce Ludowej przybrał powtarzalny charakter. Składały się na nie następujące zagadnienia: „Geneza Polski Ludowej”; „Trudne początki i wielkie osiągnięcia” — zderzenie „wczoraj” z „dziś” oraz „Sylwetki ludzi pracy, przez pryzmat własnych przeżyć, szczęśliwych życiorysów”. Przekazy służyły władzy, obrazując lata powojenne w samych superlatywach, niczym niezachwianego stałego wzrostu, awansu i rozwoju.

Summary

Like all other regional daily newspapers founded by the ruling Polish United Workers' Party, the Kielce *Słowo Ludu* functioned as a source of authorized information and a tool for the mobilization of the 'masses'. An important date in the mobilization calendar was the recurring anniversary of the 22 July 1944 Manifesto, established as the state holiday of the People's Republic of Poland. The coverage of the occasion soon turned into a set of repetitive formulas, as the ritual of national and regional celebrations, anniversary speeches by central and local figures, reports on the completion of important construction projects, the awarding of medals and decorations for outstanding work performance was rolled out year in year out. The importance of the date was marked further by the release of occasional publications whose language, however, could not rise above the repetitive, dreary clichés of the regular press. Their titles said it all, as for example 'The Origins of the People's Republic', 'Difficult Beginnings and Great Achievements'; so did the secondary headlines, as in the condensed 'yesterday and today', or the giveaway 'Working-Class Characters through the Prism of Their Own Experiences: Happy Lives'. The message communicated by all of those representations could not have been simpler.

Their recipients were to be reassured that in their postwar world everything was getting better, the hard-working people got credit for their effort and the country was on the right track.

Wstęp

Literatura dotycząca prasy w PRL jest obszerna. Badania nad nią prowadzili historycy prasy, prasoznawcy, literaturoznawcy i badacze czytelnictwa¹. W odniesieniu do Kielc również znanych jest kilka publikacji na ten temat, w tym „Słowa Ludu”². Był to wszakże najważniejszy i najdłużej ukazujący się organ prasowy PZPR w tym regionie³. Miał do spełnienia cele, które przyświecały całemu ówczesnemu dziennikarstwu — nie tylko dostarczania informacji, ale mobilizowania mas do pracy na rzecz „nowego ładu”⁴. Promowanie historii Polski Ludowej stanowiło

¹ M.M. Siuda, *Prasa województwa kieleckiego w latach 1944–1989*, Kielce 2012, s. 15, tam też omówienie literatury. Przywołując jeszcze kilka pozycji wydanych po 2012 r., m.in. T. Mielczarek, *Prasa częstochowska w okresie „odwilży” październikowej (1955–1957)*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2017, z. 1, s. 63–80; G. Mnich, *Łódzka prasa codzienna w okresie stalinowskim 1948–1956*, Łódź 2014; S. Tabkowski, „*Gazeta Krakowska*” w latach 1983–1988, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2015, z. 2, s. 79–98; J. Wojsław, *Nadzór nad mediami sprawowany przez władze PZPR w latach 1970–1975*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2021, z. 3, s. 95–109.

² M.M. Siuda, *Prasa województwa kieleckiego...*; J. Kępa, *Między misją a rzemiosłem. Kieleckie środowisko dziennikarskie w latach 1945–1989*, Kielce 1999; M. Adamczyk, *Szkic historyczny mutacji kieleckiego „Słowa Ludu”*, „Studia Kieleckie” 1983, nr 3, s. 101–110. M. Adamczyk, *Prasa kielecka okresu przełomu politycznego lat 1956–1957*, „Materiały Pomocnicze do Historii Dziennikarstwa Polski Ludowej” 1991, t. 14, s. [53]–73; A. Kaczmarek, *Prasa kielecka w okresie przełomów politycznych w Polsce Ludowej*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Świętokrzyskiej. Nauki Społeczno-Ekonomiczne” 1988, t. 18, s. 101–120; A. Młynarczyk-Tomczyk, *Ostatni rok jubileuszu Tysiąclecia Państwa Polskiego (1966) na łamach kieleckiego „Magazynu”*, „Słowa Ludu”, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2013, z. 2, s. 153–170. Po przełomie 1989 r. M.M. Siuda, *Prasa kielecka w latach 1989–1997*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1988, nr 3/4, s. 90–107; M. Adamczyk, J. Dzieniakowska, *Ludzie prasy Kielecczyzny w XIX i XX wieku. Indeks biograficzny*, Kielce 2000; J. Kępa-Mętrak, *Ustawicznie czujni... O dziennikarzach regionu kielecko-radomskiego (i nie tylko)*, Warszawa 2012; E. Kręziołek, „*Na peryferiach...*”. *Rola prasy w październiku 1956 roku (na przykładzie województwa kieleckiego)*, „Polska 1944/45–1989. Studia i Materiały”, t. XII, 2014, s. 205–217.

³ *Katalog prasy polskiej*, Warszawa 1957, s. 245–246; *Katalog prasy polskiej*, Warszawa 1960, s. 3; *Katalog prasy polskiej*, Warszawa 1963, s. 4. Od 1971 roku konkurowała z nim gazeta popołudniowa dla Kielecczyzny „Echo Dnia”, szerzej zob. M.M. Siuda, *Prasa województwa kieleckiego...*, s. 136.

⁴ H. Karp, *Dziennikarz w systemie mediów totalitarnych polski ludowej*, „Media — Kultura — Społeczeństwo” 2014–2015, nr 9–10, s. 54.

istotny element ofensywy ideologicznej władz komunistycznych. Święto, jak już zauważono w literaturze naukowej, było bardzo specyficzną przestrzenią konstruowania określonych znaczeń propagandowych. Pozwalało bowiem na zgromadzenie dużej liczby uczestników i poddanie ich zmasowanej, przemyślanej manipulacji intelektualnej i emocjonalnej⁵. Kanon obchodów świąt państwowych w Polsce Ludowej był w zasadzie taki sam. Do najważniejszych zaliczano obok Święta Pracy obchody Ludowego Wojska Polskiego oraz Rewolucji Październikowej, a także tzw. Święto Odrodzenia Polski⁶.

Cel niniejszego artykułu, jakim jest uzupełnienie dotychczasowej literatury o szerszą prezentację treści kieleckiego organu partyjnego, w kontekście celowo wybranego epizodu obchodów rocznicy powstania Polski Ludowej, tzw. Święta Odrodzenia (z którym utożsamiano datę 22 lipca 1944 roku), nie był do tej pory przedmiotem badań. Ramy chronologiczne obejmują przedział czasowy od 1950⁷ — uczczenia na łamach tej gazety po raz pierwszy rocznicy PKWN (jej 6-lecia) do 1989 r., wzmianki w niej w kontekście jej 45-lecia. Problematyka badawcza artykułu oscyluje wokół następujących pytań:

1. Jaką rolę polityczną, propagandową/ ideową miały spełnić obchody rocznic Polski Ludowej?
2. Jakie było zaangażowanie organizacyjne prasy, w tym kieleckiego „Słowa Ludu” w te uroczystości?
3. Jakie elementy złożyły się na prasowy przekaz o Polsce Ludowej na łamach „Słowa Ludu”?
4. W czym tkwił i ujawniał się jego rytuał?
5. Komu służył przekaz rocznicowy?

Odpowiedź na ostatnie pytanie wydaje się oczywista, niewątpliwie ukierunkowana na potrzeby władzy. Jednakże od razu należy zaznaczyć, że uroczystości ku czci Polski Ludowej były dla komunistów od początku ich celebracji, niezastąpioną okazją do propagandy sukcesu. Dotychczasowa literatura naukowa zazwyczaj utożsamia ją dopiero z latami 70. XX w.⁸

⁵ A. Talarek, *Propagandowe wykorzystanie świąt i rocznic w okresie stalinowskim (1945–1956) na przykładzie regionu dolnośląskiego i częstochowskiego*, „Studia nad Historią, Kulturą i Polityką” 2020, nr 14, s. 141.

⁶ Na temat świąt i uroczystości w PRL zob. m.in. P. Osęka, *Rytuały stalinizmu. Oficjalne święta i uroczystości rocznicowe w Polsce 1944–1956*, Warszawa 2007; M. Żyromski, *Rocznice i uroczystości jako element procesu legitymizacji władzy w systemach autorytarnych i totalitarnych*, [w:] *Wielkie rocznice w dyskursie publicznym i pamięci społecznej*, red. M. Kosman, Poznań 2011.

⁷ Od 1949 roku na terenie województwa kieleckiego istniała jedna redakcja pisma codziennego — organu KW PZPR w Kielcach — Wydawnictwo Prasowe „Słowo Ludu”. AP w Kielcach, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Kielcach, sygn. 888, s. 11.

⁸ Zob. M. Zaremba, *Propaganda sukcesu. Dekada Gierka*, [w:] *Propaganda sukcesu*, Gdańsk 2004, s. 22–32.

Na potrzeby artykułu przejrano zasób „Słowa Ludu” (mutacji kieleckiej) od 1950 roku do 1989 roku. Ze względu na rozległość problematyki badawczej dokonano selekcji materiału, skupiając się na okrągłych rocznicach obchodów PRL. Jedyny wyjątek uczyniono dla roku 1950 roku — pierwszego, jak już wspomniano, w którym uwzględniono na łamach tej gazety rocznicę powstania Polski Ludowej. Kolejne analizowane uroczystości przypadły na lata: 1954, 1959, 1964, 1969, 1974, 1979, 1984 i 1989 roku. Dla każdego roku przejrano numery od 20 do 24 lipca, a więc czas intensyfikacji przygotowań do jubileuszu, samych uroczystości oraz ich podsumowania. Różnorodność zagadnień i ich chronologiczny rozrzut zobligowały autorkę do problemowego podzielenia materiału, który na łamach „Słowa Ludu” przez 40-lecie nabrał cech rytualnych, powtarzalnych wręcz schematów. Oprócz materiałów tekstowych przeanalizowano okolicznościową „fotografię prasową”, aby dać możliwie pełny obraz przekazu o święcie Polski Ludowej.

Wyjaśnienia wymaga kilka pojęć. Pierwsze z nich to tytułowa rytualizacja. Słownik języka polskiego podaje dwa znaczenia tego słowa: „1.«ewolucyjny proces prowadzący do powstawania niektórych dziedzicznych, specyficznych gatunkowo wzorców zachowań»; 2.«nadanie czemuś cech rytuału lub przekształcenie czegoś w rytuał»⁹. W tym miejscu najbardziej interesować nas będzie drugie znaczenie tego pojęcia — w kontekście schematu przekazu o Polsce Ludowej i treściach, które z nim wiązano. Jak już zauważono w literaturze naukowej, badaniem rytuałów zajmują się przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych¹⁰. Rytualne hasła polityczne to jedna z najbardziej charakterystycznych cech języka propagandy czasów PRL¹¹. Pełnił on służebną funkcję wobec doraźnych celów komunistów, którzy po objęciu w sposób niedemokratyczny w roku 1944 władzy przez cały okres także za pomocą tego języka starali się tę władzę ugruntować¹².

Wartych wyjaśnienia jest też kilka definicji związanych z gatunkami dziennikarskimi jako zindywidualizowanymi strukturami, pełniącymi określone im tylko właściwe zadania w procesach komunikowania masowego. Do promocji Polski Ludowej na łamach „Słowa Ludu” posługiwano się prasowymi gatunkami informacyjnymi, a więc wzmiankami, wiadomościami i sprawozdaniami¹³. Nie zabrakło również gatunków o funkcjach opiniotwórczych, takich jak artykuł, komentarz, recenzja, wywiad i felieton¹⁴. Często

⁹ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/rytualizacja.html>.

¹⁰ I. Kamińska-Szmaj, *Rytualne hasła polityczne w czasach PRL (niech żyje/żyją!)*, [w:] *Silva rerum. Rzecz o współczesnej i dawnej polszczyźnie. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Kazimierzowi Ożogowi*, red. A. Myszka, E. Oronowicz-Kida, R. Słabczyński, Rzeszów 2021, s. 405.

¹¹ Tamże, s. 411.

¹² K. Ożóg, *Rytualizacja w języku władzy komunistycznej PRL*, „Oblicza Komunikacji” 2014, nr 7, s. 43.

¹³ J. M., *Gatunki dziennikarskie*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. Maślanka, Wrocław 1976, s. 89, 224–225, 249, 255.

¹⁴ Tamże, s. 24–25, 120, 209, 213–215, 255.

odwoływano się też do formy, jaką było pamiętnikarstwo. W Polsce Ludowej pamiętnikarstwo konkursowe weszło w fazę „iście lawinową”¹⁵. Niestety, czas ich powstawania i publikowania wycisnął negatywne piętno zarówno na zawartości, jak i kryteriach wyboru¹⁶. Wiele konkursów ogłoszonych zostało z okazji święta Polski Ludowej także w odniesieniu do Kielecczyny, m.in.: „Moje 25 lat w Kielcach”; „Moje trzydziestolecie w PRL”; „Moje trzydzieści pięć lat w PRL”¹⁷.

„Słowo Ludu” — kielecki organ PZPR i jego rola w promocji Polski Ludowej

Prasa kielecka w okresie Polski Ludowej funkcjonowała w takich samych warunkach jak cała ówczesna prasa polska. Na jej kształtowanie miał wpływ model prasy radzieckiej. Pierwszy numer „Słowa Ludu”, organu KW PZPR w Kielcach, ukazał się 28 września 1949 roku, w nakładzie 35 187 egz.¹⁸ W 1956 r. średni nakład wzrósł do ponad 65 000 (65 817)¹⁹, a w latach 1962–1964 nastąpił „skok nakładowy” do 90 000²⁰. Pod koniec lat 60. XX w. „Słowo Ludu” ukazywało się w 8 różnych wydaniach, z czego 7 było mutacjami terenowymi, a 1 głównym dla Kielc²¹. Rygorystyczne ograniczenia papierowe w początkach lat 70. stały się główną przyczyną stopniowej likwidacji wydań terenowych²².

Zespół redakcyjny „Słowa Ludu” starannie dobierano. W pierwszym zachowanym wykazie pracowników tejże gazety, z 31 października 1949 roku, zdecydowana większość należała do PZPR. Mimo to na wojewódzkiej konferencji partyjnej w grudniu 1956 r. „Słowo Ludu” było ganione za rewizjonizm i działanie na szkodę aparatu

¹⁵ F. Jakubczak, *Wykaz konkursów na pamiętniki w Polsce w latach 1961–1966*, [w:] *Komitet Badań nad Kulturą Współczesną PAN. Zespół Badań nad Pamiętnikarstwem Współczesnym. Konkursy na pamiętniki w Polsce 1921–1966. Zestawienie wstępne* F. Jakubczak, wstęp. J. Chałasiński, Warszawa 1966, s. 3.

¹⁶ T. Szarota, *Opublikowane pamiętniki, wspomnienia i relacje do dziejów PRL*, „Polska Ludowa. Materiały i Studia” 1964, s. 241.

¹⁷ Materiały pokonkursowe znajdują się w zasobie biblioteki wojewódzkiej w Kielcach. J. Dulewicz, *Kielce w PRL — obraz miasta w świetle pamiętników mieszkańców*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2014, t. 6, s. 126.

¹⁸ J. Kępa, *Między misją a rzemiosłem...*, s. 27; M.M. Siuda, *Prasa województwa kieleckiego...*, s. 65, 223; M. Adamczyk, *Szkic historyczny mutacji kieleckiego „Słowa Ludu”*, „Studia Kieleckie” 1983, nr 3, s. 102; M. Adamczyk, *Cztery epoki prasy Kielecczyny 1811–1956*, Kraków 1991, s. 141.

¹⁹ M. Adamczyk, *Cztery epoki...*, s. 150.

²⁰ M.M. Siuda, *Prasa województwa kieleckiego...*, s. 134; M. Adamczyk, *Szkic historyczny...*, s. 102–103.

²¹ M. Adamczyk, *Szkic historyczny...*, s. 103.

²² Tamże, s. 108.

partyjnego²³. Weryfikacja dziennikarzy pisma przybrała dużą skalę. W latach 1957–1960 do tego środowiska weszło 12 nowych osób. Nastąpiła zmiana na stanowisku redaktora naczelnego. Miejsce Władysława Ślęzaka (absolwent Szkoły Partyjnej przy KC PZPR) objął inny wychowanek tejże placówki — Mieczysław Róg-Świostek²⁴. Popaździernikowe porządkowanie mediów i ich otoczenia widoczne było na przełomie 1956/1957 r. w całej Polsce²⁵.

Okres postalinowskiej „odwilży” i polskiego roku 1956 okazał się w historii PRL czasem istotnych przewartościowań, które choć nie naruszyły podstaw dotychczasowej władzy PZPR, trwale i w sposób odczuwalny zmieniły realia społeczno-polityczne. Wprawdzie po dojściu Władysława Gomułki do władzy szybko przywrócono pełną kontrolę nad prasą, jednakże zyskała ona większą swobodę wypowiedzi, a polityka partii względem niej stała się bardziej liberalna. Nie oznaczało to jednak zaniechania represji wobec nieposłusznych pism, instytucji czy osób²⁶. Wydaje się jednak, że w odniesieniu do regionalnych partyjnych dzienników relację między nimi a władzą zmierzały do wypracowania zrozumienia dla obopólnych racji²⁷. Z okazji 20-lecia „Słowa Ludu” (1969 r.), redakcja zebrała pochwały od lokalnej władzy. O tym, że organ ten w zakresie propagandy dobrze wypełnił założenia ideowe PZPR, miał świadczyć list KW PZPR do redakcji. Pisano w nim o tym, że „właściwie pojęła ona i realizowała politykę partii”²⁸. Zalecano więc, aby w kolejnych latach nadal uwzględniać najbardziej aktualne problemy partyjne, polityczne, społeczne i gospodarcze, by wyjaśniać złożone zjawiska współczesności. Umacnianiu kierowniczej roli partii miała służyć koncentracja gazety na głównych problemach podejmowanych przez Komitet Wojewódzki PZPR w Kielcach²⁹.

Dano temu wyraz także w latach 70., gdy do władzy doszedł Edward Gierek, o wiele bardziej niż Gomułka rozumiejący rolę mediów i umiejący je wykorzystywać sposobnej niż poprzednik. Ich zadania sprowadzały się wówczas do wyolbrzymiania sukcesów gospodarczych, podkreślania satysfakcji społeczeństwa uczestniczącego

²³ J. Kępa, *Między misją a rzemiosłem...*, s. 228. Na temat roli kieleckiej prasy, w tym „Słowa Ludu” w wydarzeniach Października 1956 r., szerzej zob. E. Krężolek, „*Na peryferiach...*”, s. 205–217.

²⁴ J. Kępa, *Między misją a rzemiosłem...*, s. 30, 38, 44, 228, 230, 231; też, *Ustawicznie czujni... O dziennikarzech regionu kielecko-radomskiego (i nie tylko)*, Warszawa 2012, s. 74.

²⁵ Szerzej zob. R. Habelski, *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Warszawa 2009, s. 236–237.

²⁶ R. Habelski, *Polityczna historia...*, s. 242–247.

²⁷ Władze, jak już zauważono w literaturze naukowej, były gotowe do ingerowania wszędzie tam, gdzie wydawał się naruszony ich monopol, w zakresie sytuacji wewnętrznej i międzynarodowej, wynikającej z ideologicznego charakteru ustroju; tamże, s. 247.

²⁸ AP w Kielcach, PZPR, sygn. 21/867/6308, s. 13.

²⁹ AP w Kielcach, PZPR, sygn. 21/867/6308, s. 14; AP w Kielcach, PZPR, sygn. 21/867/2526, s. 52–54.

w przemianach oraz przemilczania wszelkich trudności³⁰. W odniesieniu do wojewódzkich organów prasowych PZPR, w tym „Słowa Ludu”, zalecano wprost, aby przy podejmowaniu ważnych z punktu widzenia politycznego, społecznego i ekonomicznego problemów, w myśl wniosków Egzekutywy KW PZPR z dnia 2 stycznia 1975 roku, przeprowadzać robocze konsultacje z kierownictwami zainteresowanych wydziałów KW PZPR, zarówno ze strony kierownictwa redakcji, jak i poszczególnych publicystów³¹. Stałej troski, jak sugerowano, wymagało też uatrakcyjnienie pisma³². Niestety, ten ostatni postulat był w latach 70. coraz trudniejszy w realizacji. Lata 80., kiedy prasa po krótkiej odwilży związanej z sierpniem 1980, po stanie wojennym i powojennym stała się znów w pełni dyspozycyjnym, sterowanym instrumentem³³, to czas negatywnych ocen „Słowa Ludu” wśród większości czytelników, za jej druk i szatę graficzną³⁴.

Pierwsze uroczystości ku czci Polski Ludowej organizowano pod hasłem rocznic PKWN. Od tej daty liczone jej początek³⁵. Określano też te uroczystości, jak wspomniano, Świętem Odrodzenia Polski. Owo „odrodzenie” symbolizować miał właśnie jeden dokument — manifest PKWN³⁶. W propagandzie uosabiał on też konkretne zobowiązania w myśl idei, że „wszystko zostało zrealizowane, każde słowo Manifestu stało się faktem”³⁷. Po uchwaleniu konstytucji PRL — w 1952 r. uroczystości obchodzono poszczególne lata Polski Ludowej, nawiązując do jej „początków”, które miał symbolizować właśnie wspomniany dokument³⁸. Polskę Ludową, jako „ukoronowanie 1000-letnich dziejów narodu i państwa polskiego”, propagowano z wielką starannością i zaangażowaniem, zwłaszcza na łamach prasy partyjnej. Kieleckie „Słowo Ludu” stanowi w tym zakresie doskonałą ilustrację. Wszystkim obecnym w gazecie działom wyznaczono w związku z tymi obchodami dodatkowe zadania propagandowe³⁹.

³⁰ R. Habelski, *Polityczna historia...*, s. 277, 289.

³¹ AP w Kielcach, PZPR, sygn. 21/867/2526, s. 53.

³² Tamże, s. 54.

³³ R. Habelski, *Polityczna historia...*, s. 320.

³⁴ AP w Kielcach, Redakcja „Słowo Ludu”, ocena gazety przez dziennikarzy, sygn. 21/1017/0/-/352, s. 45.

³⁵ Ł. Polniak, *Patriotyzm wojskowy w PRL w latach 1956–1970*, Warszawa 2011, s. 99.

³⁶ AP w Kielcach, Urząd Wojewódzki Kielecki II, sygn. 1475, s. 1; *Plan Sześćcioletni to nasz nowy Manifest Lipcowy. Przemówienie końcowe wiceministra Hilarego Minca po dyskusji sejmowej nad projektem ustawy o Planie 6-letnim*, „Słowo Ludu” (dalej: SL) z 22 lipca 1950, nr 200, s. 2.

³⁷ Ppłk Stanisław Chowaniec, *Manifest*, SL 1979, nr 161, s. 3.

³⁸ Wezwanie Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Narodowego do narodu polskiego z okazji 10-lecia Polski Ludowej, SL 1954, nr 172, s. 1.

³⁹ AP w Kielcach, KW PZPR w Kielcach, Wydział Propagandy, sygn. 2399, s. 2.

Ceremoniał uroczystości, przemówień i odznaczeń

Stały element demonstrowany na łamach „Słowa Ludu” z okazji rocznic PRL stanowiły sprawozdania z tych uroczystości. Pierwszym tego typu przekazem były informacje o wiecu w Nowej Hucie, jednej ze sztandarowych „wielkich budowli” nowego systemu (na 6-lecie). Czytelnicy mieli być dumni z rozwijającego się pod przewodnictwem komunistów przemysłu⁴⁰. W podniosłym tonie relacjonowano też manifestację w Lublinie (10-lecie, w 1954 roku). Miasto to miało się kojarzyć, i taki był przekaz partyjnych organów, w tym kieleckiego „Słowa Ludu”, z „pierwszą stolicą wyzwolonej części kraju, siedzibą najwyższych organów władzy ludowej — KRN i PKWN”⁴¹. W 1959 roku akademię w Warszawie połączono z defiladą: „Rewią naszych sił militarnych pod znakiem motoru i stali” (15-lecie)⁴². Mogła ona faktycznie, jak relacjonowano na łamach kieleckiego organu KW PZPR, cieszyć się autentycznym poparciem społeczeństwa, które wówczas wierzyło w trwałość przemian Października 1956 roku. W końcowym okresie sześciolatki (1950–1955), a także w przygotowywanym planie na lata 1956–1960 próbowano bowiem łączyć rozwój przemysłu zbrojeniowego i inwestycyjnego z podnoszeniem stopy życiowej ludności, przy pewnym ograniczeniu dynamiki wzrostu gospodarczego i stopy akumulacji⁴³. Dużo miejsca na łamach „Słowa Ludu” poświęcono też odsłonięciu w 1964 roku, z okazji 20-lecia PRL, cieszącego się autentycznym i oddolnym zainteresowaniem społeczeństwa „Pomnika Bohaterów Warszawy”, wraz z defiladą wojskową i manifestacją młodzieży⁴⁴. Budowy monumentu domagało się społeczeństwo Warszawy, czego wyraz stanowiły listy kierowane do I sekretarza W. Gomułki⁴⁵. Ostatecznie

⁴⁰ Pod hasłami przyjaźni i współpracy ze ZSRR święcili rocznicę Manifestu PKWN budowniczowie Nowej Huty, SL 1950, nr 201, s. 2. Jednym z głównych założeń planu 6-letniego było zbudowanie kombinatu metalurgicznego, zlokalizowanego docelowo na terenie szesnastu wsi nieopodal Krakowa. Rok później zmieniono administracyjne granice Krakowa i w jego obrębie wytyczono „najmłodszą dzielnicę” — Nową Hutę. R. Hołda, *Miasto starych ludzi. Nowa Huta i jej mieszkańcy*, „Studia Etnologiczne i Antropologiczne” 2010, t. 10, s. 327.

⁴¹ A. Iskrzycki, S. Krzykała, *Miejska Rada Narodowa w Lublinie — organ władzy ludu pracującego (1944–1959)*, „Rocznik Lubelski” 1959, nr 2, s. 170; 22 lipca w Lublinie. W dniu historycznej rocznicy wygłosił przemówienie I sekretarz KC PZPR towarzysz Bolesław Bierut na potężnej manifestacji w pierwszej stolicy odrodzonej Polski, SL 1954, nr 174, s. 1.

⁴² Cały kraj święcił 15-lecie PRL — wielka defilada w Warszawie. Rewia naszych sił militarnych pod znakiem motoru i stali, SL 1959, nr 202, s. 1–2.

⁴³ J. Kaliński, *Gospodarka Polski w latach 1944–1989. Przemiany strukturalne*, Warszawa 1995, s. 47.

⁴⁴ W przeddzień jubileuszu PRL odbyły się uroczystości w Chelmie Lubelskim i odsłonięcie pomnika Bohaterów Warszawy, SL 1964, nr 203, s. 1; Centralne obchody 20-lecia PRL, tamże 1964, nr 200, s. 1; Uroczysta akademia z udziałem delegacji zagranicznych i przedstawicieli wszystkich regionów kraju, tamże 1964, nr 204, s. 2; W 20-lecie Polski Ludowej. Wielka defilada wojskowa i manifestacja młodzieży, „Trybuna Ludu” 1964, nr 202, s. 1.

⁴⁵ AAN, PZPR KC, sygn. 237/VIII/481, s. 72.

pomnik stanął na placu Teatralnym. Jednakże planowany na 25 metrów decyzją władz obniżony został do zaledwie 6 metrów⁴⁶. W 1969 roku, z okazji 25-lecia PRL, wyciszono obchody, ograniczając je do jubileuszowego posiedzenia sejmu⁴⁷. Jak podkreślił Andrzej Nowak, po 1968 roku Gomułce, „co prawda udało się utrzymać cugle władzy w swoich rękach, ale widać było, że trzyma je słabiej”. Historyk zauważył, że na horyzoncie pojawiły się osoby, które mogły przejąć po nim schedę, przede wszystkim wspomniany Gierek⁴⁸. Ten ostatni był czołową postacią defilady w Warszawie z okazji 30-lecia (1974 rok)⁴⁹. Zorganizowane wówczas z wielką pompą uroczystości Polski Ludowej zawierały też akcent kielecki. Obchody wzbogacała bowiem panorama „osiągnięć” trzech ostatnich dekad, w której wystąpiła też Kielecczyzna⁵⁰. Z kolei na 35-lecie PRL zorganizowano pokazną manifestację młodzieży z udziałem I sekretarza⁵¹. Jak już zauważono w literaturze naukowej, lata siedemdziesiąte to okres wielkiego szumu wokół młodzieży, nieustannego mówienia o jej szansach i perspektywach. Było to bowiem pokolenie wychowane po drugiej wojnie światowej z zadaniem „sfinalizowania budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego”⁵². Pierwsze po stanie wojennym uroczystości Polski Ludowej, w swej centralnej oprawie, sprowadziły się do uroczystego posiedzenia sejmu z okazji jej 40-lecia, z przemówieniem, skupiającego w swoich rękach najważniejsze stanowiska w państwie gen. Wojciecha Jaruzelskiego⁵³. Ostatni okrągły jubileusz Polski Ludowej — 45-lecie PRL odbył się bez manifestacyjnych imprez⁵⁴.

⁴⁶ http://www.sztuka.net/palio/html.run?_Instance=www.sztuka.net.pl.

⁴⁷ *W 25. rocznicę Manifestu PKWN. Jubileuszowe posiedzenie Sejmu PRL. Przemówienie W. Gomułki, L. Breźniewa, G. Husaka i W. Stopha. Ustawa o amnestii*, SL 1969, nr 203, s. 1.

⁴⁸ *Polskie Radio. Lata 1969–1970. Koniec Władysława Gomułki*; <https://jedyndka.polskieradio.pl/artykul/2470391>, Lata-1969-1970-Koniec-W%C5%82adyslaw-Gomu%C5%82ki

⁴⁹ *21 mb. — uroczyste posiedzenie sejmu w związku z XXX-leciem PRL*, SL 1974, nr 200, s. 1.

⁵⁰ *Ziemia spełnionych marzeń*, SL 1974, nr 200, s. 1. Warto dodać, że w Warszawie „Panorama XXX-lecia Kielecczyzny” odbyła się w dniach 17–30 czerwca. W związku z tym redakcja „Słowa Ludu” była szczególnie zainteresowana w otrzymywaniu bogatego serwisu zdjęć z tych imprez. AP w Kielcach, „Słowo Ludu”. Redakcja, sygn. 21/1017/0/-/216, s. 55–56.

⁵¹ *Polska Ludowa ojczyzną wszystkich Polaków. 35-lecie Polski Ludowej z udziałem członków najwyższych władz — wręczenie specjalnych nagród państwowych*, SL 1979, nr 161, s. 1; *Wielka manifestacja młodzieży z udziałem Edwarda Gierka*, tamże, nr 163, s. 2–3.

⁵² J. Sadowska, *Sercem i myślą związani z Partią. Związek Młodzieży Socjalistycznej (1957–1976). Polityczne aspekty działalności*, Warszawa 2010, s. 34. Narzucono po II wojnie światowej system komunistyczny od początku opierał się na młodzieży, której w pierwszym okresie budowania systemu przydzielono rolę rozsądnika istniejących struktur społecznych. Preferowanie młodzieży miało również podbudowę ideologiczną. Młody człowiek miał być utożsamiany z takimi nowymi pojęciami, jak „postęp” i „nowe prądy”, które były przeciwstawą, reprezentowanych przez starszych „reakcji” i „przeżytku”. A. Idzikowska-Czubaj, *„Szczęśliwe pokolenie Polski Ludowej”, czyli o komunistycznym micie młodości*, [w:] *To idzie młodość! Młodzież w ideologii i praktyce komunizmu*, red. D. Magier, Lublin 2016, s. 16.

⁵³ *Rozpoczynamy piąte dziesięciolecie dziejów ludowej ojczyzny. Polska Ludowa to miara politycznego rozsądku i obywatelskiej odpowiedzialności*, SL 1984, nr 173, s. 1.

⁵⁴ *Uroczysta sesja WRN*, SL 1989, nr 166, s. 12.

Obowiązkowy punkt „Słowa Ludu” stanowiły również relacje z uroczystości regionalnych. Miały one dość schematyczny rytuał i taki układ prezentowano na łamach gazety. Już na kilka dni przed uroczystościami zapowiadano zaplanowane inicjatywy, a w czasie ich trwania demonstrowano ich przebieg. Czytelnik gazety nie mógł mieć wątpliwości, że miały one masowy charakter i cieszyły się oddolnym zainteresowaniem społeczeństwa. O tym, że udział w nich miał charakter obligatoryjny, nie wspominało. Informowano za to, że na terenie całego województwa kieleckiego, we wszystkich miastach, miasteczkach i wsiach odbywały się uroczyste posiedzenia rad narodowych (wojewódzkich, powiatowych, gminnych, miejskich)⁵⁵. Dodatkowo w program uroczystości wchodziły takie elementy, jak uroczyste składanie wieńców pod pomnikami, wraz z wartami honorowymi — w Kielcach od drugiej połowy lat 40. pod pomnikiem „Wdzięczności dla Armii Radzieckiej”⁵⁶, a od końca lat 70. także u stóp pomnika „Bojowników o Wyzwolenie Narodowe i Społeczne”⁵⁷. W schemat uroczystości jubileuszowych wpisywały się również wyselekcjonowane tablice pamiątkowe, promujące zgodny z potrzebami partii rządzącej obraz lewicowego ruchu niepodległościowego, np. na świętym Krzyżu, gdzie upamiętniono pomordowanych w byłym więzieniu działaczy Komunistycznej Partii Polskiej, partyzantów i jeńców radzieckich (1959 rok)⁵⁸. Lata 60. to też coraz wyraźniejsze krystalizowanie się frakcji odwołujących się do etosu walk partyzanckich (przede wszystkim GL i AL, ale także mas żołnierskich AK) oraz do haseł nacjonalistycznych, tzw. partyzantów⁵⁹. To z inicjatywy tego środowiska zorganizowano m.in. na 25-lecie PRL, 20 lipca 1969 roku, manifestację w Nietulisku (powiat opatowski), by wyróżnić ten region Kielecczyny jako bardzo aktywny w walce z hitlerowskim okupantem⁶⁰. Sprawozdania z uroczystości państwowych zarówno w skali ogólnopolskiej, jak i regionalnej stały się trwałym elementem przekazu „Słowa Ludu”, pełniąc rolę skutecznego środka oddziaływania propagandowego. Masowość

⁵⁵ *Program uroczystości obchodu 22 lipca przewiduje uroczyste akademie, imprezy sportowe i artystyczne*, SL, 1950, nr 199, s. 5; *Uroczysta akademie w Kielcach z okazji 10 rocznicy PKWN*, tamże 1954, nr 173, s. 5; *Okolicznościowe sesje WRN, MRN i PRN w Kielcach*, tamże 1964, nr 204, s. 2; *Kielecczyna uroczystości przygotowuje się do obchodów XX-lecia. Akademie i wieczornice, sesje rad narodowych*, tamże 1964, nr 203, s. 1; *Uroczystości jubileuszowe w Kielecczynie*, tamże 1969, nr 201, s. 2; *Odstąpienie pomnika Bojowników o Wyzwolenie Narodowe i Społeczne. Odnaczenia państwowe dla najlepszych*, tamże 1979, nr 163, s. 3; *Program uroczystości obchodu 22 lipca przewiduje uroczyste akademie, imprezy sportowe i artystyczne*, tamże 1950, nr 199, s. 5; *Dla uczczenia pierwszego posiedzenia konspiracyjnej kieleckiej WRN*, tamże 1984, nr 174, s. 4.

⁵⁶ *Uroczysta akademie w Kielcach z okazji 10. rocznicy PKWN*, SL 1954, nr 173, s. 5.

⁵⁷ *Uroczysta odprawa wart przed grobem nieznanego żołnierza*, SL 1979, nr 163, s. 1.

⁵⁸ (kl), *Tablica pamiątkowa na Świętym Krzyżu, uroczyste sesje rad narodowych, zabawy, festyny imprezy sportowe, Kielecczyna święci XV-lecie PRL*, tamże 1959, nr 199, s. 2.

⁵⁹ „Partyzanci”, przeważnie byli żołnierze Gwardii Ludowej/ Armii Ludowej, skupiali się wokół gen. Mieczysława Moczara (od 1956 r. wiceministra spraw wewnętrznych). T.P. Rutkowski, *Nauki historyczne...*, s. 412.

⁶⁰ *Manifestacja pokojowa w Nietulisku*, SL 1969, nr 202, s. 2.

uroczystości i ich różnorodność miała świadczyć o poparciu społeczeństwa dla tego rodzaju inicjatyw. W wyselekcjonowanym przekazie demonstrowano miejsca i uczestników związanych z lewicowym nurtem niepodległościowym. Jedyny wyłom stanowiły sprawozdania z odsłonięcia pomnika „Bohaterów Warszawy” i pierwszych prób rehabilitacji pamięci kampanii wrześniowej i żołnierzy AK.

Z rocznicowym nurtem obchodów nierozzerwalnie związane były przemówienia. Przedrukowywano je w całości lub w długich fragmentach. Z tej okazji wypowiadali się wszyscy czołowi politycy. Świadczyło to o ich wadze propagandowej. Ważne miejsce w tym sloganowym przekazie zajmowała afirmacja przeobrażeń społeczno-gospodarczych i perspektyw na przyszłość. Kreowano je przez pryzmat kolejnych rocznic Polski Ludowej⁶¹, o brakach nie wspomniano⁶².

Z okazji do przemówień korzystali również wojewódzcy, powiatowi i miejscy dygnitarze PZPR, w tym i działacze partyjni regionu kieleckiego⁶³. U progu planu 6-letniego mówiono o „obrachunku przeszłości i perspektywach rozwoju Kielecczyz-

⁶¹ *Plan Sześćoletni to nasz nowy Manifest Lipcowy. Przemówienie końcowe wiceministra Hilarego Minca po dyskusji sejmowej nad projektem ustawy o Planie 6-letnim*, SL 1950, nr 200, s. 2; *Twardym, pewnym krokiem idziemy naprzód ku coraz większej świetności naszej ojczyzny, ku coraz większej sile, zwartości i braterstwu całego obozu pokoju i socjalizmu. Przemówienie Bieruta wygłoszone w dniu 21 lipca w Warszawie na uroczystej akademii poświęconej 10-leciu PRL*, tamże 1954, nr 173, s. 1; *Przemówienie Towarzysza Aleksandra Zawadzkiego na uroczystej akademii poświęconej 10-leciu PRL*, tamże 1954, nr 174, s. 2; *22 Lipca w Lublinie, W dniu historycznej rocznicy wygłosił przemówienie I sekretarz KC PZPR towarzysz Bolesław Bierut na potężnej manifestacji w pierwszej stolicy Odrodzonej Polski*, tamże 1954, nr 174, s. 1; *Wysiłkiem całego narodu w przyjaźni i współpracy z obozem socjalizmu Polska buduje socjalizm. Przemówienie Towarzysza Gomułki*, tamże 1959, nr 201, s. 6; *Przemówienie tow. Władysława Gomułki na centralnej akademii XX-lecia w Warszawie*, tamże 1964, nr 204, s. 4,7; *Przemówienie premiera J. Cyrankiewicza podczas uroczystości odsłonięcia pomnika Bohaterów Warszawy*, tamże 1964, nr 203, s. 2; *Wystąpienie marszałka M. Spychalskiego*, tamże 1964, nr 205, s. 1; *Przemówienie N.S. Chruszczowa na centralnej akademii XX-lecia PRL*, tamże 1964, nr 204, s. 8–9; *W ciągu ubiegłego ćwierćwiecza naród nasz zbudował mocny i trwałe gmach Polski Ludowej. Przemówienie tow. Władysława Gomułki na jubileuszowym posiedzeniu Sejmu*, tamże 1969, nr 203, s. 2; *Uroczyste posiedzenie sejmu PRL. Przemówienie tow. Edwarda Gierka i Leonida Breżniewa*, tamże 1974, nr 204, s. 1; *Wielka manifestacja młodzieży z udziałem Edwarda Gierka*, tamże 1979, nr 163, s. 1; *W Belwederze. Dekoracja odznaczeniami państwowymi*, tamże 1979, nr 163, s. 1; *Uroczyste posiedzenie Sejmu PRL*, tamże 1984, nr 173, s. 2; *Polska Ludowa jest spadkobiercą dziejów narodu, jego trwającej ponad 1000 lat państwowości. Przemówienie I sekretarza KC PZPR, prezesa Rady Ministrów PRL — generała armii Wojciecha Jaruzelskiego w sejmie 21 lipca 1984*, tamże 1984, nr 173, s. 3.

⁶² Niedomagania systemu zostały już szczegółowo opisane w literaturze naukowej. Szerzej zob. m.in. J. Kaliński, *Gospodarka Polski...*, s. 138–139.

⁶³ *Uroczysta sesja Kieleckiej Wojewódzkiej Rady Narodowej na 6 rocznicę Manifestu PKWN*, SL z 22 lipca 1950, nr 200, s. 6; (k1), *Tablica pamiątkowa na Świętym Krzyżu, uroczyste sesje rad narodowych, zabawy, festyny imprezy sportowe, Kielecczyzna święci XV-lecie PRL*, tamże 1959, nr 199, s. 1; *Okolicznościowe sesje WRN, MRN i PRN w Kielcach*, tamże 1964, nr 204, s. 2; *Uroczystości, festyny i zabawy, imprezy rozrywkowe w całej Kielecczyźnie*, tamże 1959, nr 202, s. 2; *Manifestacja pokojowa w Nietulisku*, tamże 1969, nr 202, s. 2; *Krzyż Grunwaldu dla Stąporkowa*, tamże 1979,

ny”. Z okazji 10-lecia PRL informowano, że województwo kieleckie „ma wszystkie możliwości, aby stanąć w rządzie okręgów najbardziej uprzemysłowionych” (1954 rok)⁶⁴. Na 20-lecie podawano już konkretne dane, które mówiły o wzroście produkcji, przemysłu i handlu⁶⁵. Z okazji 25-lecia ukazywano obraz Kielecczyny, która „przeżywa swój wszechstronny rozwój”⁶⁶. Po pięciu latach tej, która „należy już do najszybciej rozwijających się regionów kraju” (30-lecie)⁶⁷, a nawet tej „zajmującej czołowe miejsce w kraju, pod względem produkcji przemysłowej” (35-lecie)⁶⁸. Wszystko to prezentowano przez pryzmat zaniedbań ziemi kieleckiej w przeszłości. Jak jednostronnie przekonywano: „w latach międzywojennych była rejonem szczególnego zacofania gospodarczego i społecznego”⁶⁹. O tym, że Kielecczyna w tym okresie stała się częścią największej inwestycji II RP — Centralnego Okręgu Przemysłowego — nie wspomniano⁷⁰. Również porównywanie Kielc w 20-leciu międzywojennym i w PRL stanowiło wymowne uproszczenie⁷¹. Warto w tym miejscu podkreślić, że w rzeczywistości Kielce po II wojnie światowej przez lata 50. i 60. posiadały „małomiasteczkowy” charakter⁷². Choć niewątpliwie okres planu 6-letniego (1950–1955) zmienił oblicze miasta, to jednak jego mieszkańcy jeszcze przez długie lata nie byli zadowoleni z tempa zmian, jakie zachodziły w Kielcach i na Kielecczyźnie⁷³.

Przemówienia jako forma wypowiedzi, której celem było przedstawienie własnej opinii w jakis sprawie i wywołanie odpowiednich, pożądanych reakcji u słuchaczy, weszły na stałe do rytuału przekazu dotyczącego Polski Ludowej. Przedrukowywanie ich na łamach prasy, także kieleckiego „Słowa Ludu”, zwiększało krąg odbiorców,

nr 163, s. 3; *Przed jubileuszem Polski Ludowej*, tamże 1984, nr 171, s. 1; *Krok w nowoczesność*, tamże 1984, nr 173, s. 1.

⁶⁴ S. Dybowski, *Przewodniczący Prezydium WRN, Dziesięć lat walki i zwycięstw*, SL 1954, nr 173, s. 3.

⁶⁵ *Okolicznościowe sesje WRN, MRN i PRN w Kielcach*, tamże 1964, nr 204, s. 2.

⁶⁶ *Manifestacja pokojowa w Nietulisku*, tamże 1969, nr 202, s. 2.

⁶⁷ *Łączymy doświadczenia dnia wczorajszego z potrzebami jutra — przemówienie wojewody kieleckiego Antoniego Połowniaka, wygłoszone na uroczystym koncercie z okazji Święta Odrodzenia*, tamże 1974, nr 201, s. 2.

⁶⁸ *(as) Jubileuszowe uroczystości*, tamże 1979, nr 163, s. 3.

⁶⁹ *Manifestacja pokojowa w Nietulisku*, tamże 1969, nr 202, s. 2.

⁷⁰ COP stworzono na terenach należących do 4 województw: kieleckiego, krakowskiego, lubelskiego i lwowskiego i podzielono na 3 funkcjonalne rejony — A — kielecki (surowcowy), B — lubelski (aprowizacyjny) i C — sandomierski (przemysłu przetwórczego). W. Chudzik, *Wpływ Centralnego Okręgu Przemysłowego na środowisko wiejskie (1937–1939)*, „Rocznik Lubelski” 2015, s. 224.

⁷¹ G. Miernik, „Wiejskość” i „miejskość” w kulturze życia codziennego Kielczan po II wojnie światowej, [w:] *Kultura wysoka, kultura popularna, kultura codzienności w Polsce 1944–1989*, Kielce 2010, s. 156–158.

⁷² J. Dulewicz, *Kielce w PRL...*, s. 129; G. Miernik, „Wiejskość” i „miejskość”..., s. 162.

⁷³ Na całej Kielecczyźnie (w granicach z 1947 r.) wybudowano lub rozbudowano około 150 zakładów przemysłowych lub budowlanych, w samych Kielcach większych takich zakładów, Jan Zieliński, autor monografii o Kielcach w Polsce Ludowej doliczył się 20. J. Zieliński, *Kielce w Polsce Ludowej*, Warszawa 1978, s. 43; J. Dulewicz, *Kielce w PRL...*, s. 130.

do których wyselekcjonowany przekaz miał trafić. Przemówienia sprawnie manipulowały społeczeństwem, według dobrze sprawdzającej się w propagandzie zasady „nie dostrzegacie zmian, to my wam je pokażemy”.

Nieodłącznym elementem rocznic PRL były też odznaczenia. Honorowano „budowniczych Polski Ludowej”, „ludzi dobrej roboty”, „przodowników pracy”, „twórców postępowej myśli technicznej i naukowej”, „wszystkich, którzy swoją codzienną, wydajną pracą wzbogacają ojczyznę”⁷⁴. Skrupulatnie relacjonowano momenty dekoracji⁷⁵. Rytuał odznaczeń to też przekaz regionalnych rubryk. Im poświęcono dużo więcej uwagi, podkreślając w przypadku kieleckiego organu „Słowa Ludu” zasługi tych, którzy wnieśli ważny wkład w rozwój Kielecczyzny. W czasie uroczystości Polski Ludowej wręczono tu kilkadziesiąt najwyższej wagi medali. Rozdano Odznaki Przodownika Pracy, Ordery Sztandaru Pracy, Krzyże Kawalerskie Orderu Odrodzenia Polski, Krzyże Komandorskie i Oficerskie Orderu Odrodzenia Polski, złote, srebrne i brązowe krzyże zasługi. Wręczono tu też odznaczenia resortowe m.in. „Zasłużony pracownik przemysłu spożywczego i skupu”, „Zasłużony pracownik rolnictwa”, „Zasłużony działacz ruchu spółdzielczego”. Przyznano wiele odznak regionalnych „Za zasługi dla Kielecczyzny”⁷⁶. Wszyscy, którzy wiernie służyli Polsce Ludowej, mogli liczyć na odznaczenia. Obywatel miał być przekonany, że rzetelna praca na rzecz państwa ludowego jest gratyfikowana. Przyznawanie medali na uroczystościach PRL miało świadczyć o ich propagandowym wymiarze.

Rytuał okolicznościowych publikacji

Sprawozdania z obchodzonych ceremonialnie świąt Polski Ludowej uzupełniały w „Słowie Ludu” okolicznościowe publikacje. Przygotowane na potrzeby rocznicowe materiały zyskały schematyczny, powtarzalny charakter, wpisujący się w potrzeby partii rządzącej. Na kluczowe punkty przekazu składały się następujące zagadnienia: „Geneza Polski Ludowej”; „Trudne początki i wielkie osiągnięcia” — zderzenie „wczoraj” z „dziś” oraz sylwetki „ludzi pracy”, przez pryzmat własnych przeżyć i „szczęśliwych życiorysów”.

⁷⁴ W *Belwederze. Dekoracja odznaczeniami państwowymi*, SL 1979, nr 163, s. 1.

⁷⁵ Na temat orderów i odznaczeń nadawanych w PRL szerzej zob. S. Artymowski, *Ordery i odznaczenia polskie jako źródło informacji historycznych*, „Niepodległość i Pamięć” 2011, s. 161, 168, 169–170; *Pod hasłami przyjaźni i współpracy ze ZSRR święcili rocznicę Manifestu PKWN budowniczości Nowej Huty*, SL 1950, nr 201, s. 2; *Towarzysz Władysław Gomułka odznaczony Orderem Budowniczego Polski Ludowej*, tamże 1959, nr 202, s. 1.

⁷⁶ W *6. rocznicę Manifestu PKWN, Uroczyste posiedzenia Miejskich Rad Narodowych w 1950 r. w Kielcach i Radomiu*, tamże 1950, nr 200, s. 6; *Odsłonięcie pomnika Bohowników o Wyzwolenie Narodowe i Społeczne. Odznaczenia państwowe dla najlepszych*, tamże 1979, nr 163, s. 3; *Przed jubileuszem Polski Ludowej*, tamże 1984, nr 171, s. 2.

Geneza Polski Ludowej

„Geneza Polski Ludowej” należała, jak wynikało z notatki PZPR, do węzłowych tematów ideologicznych⁷⁷. Na ten wyselekcjonowany przekaz składały się epizody walki o wyzwolenie ziem polskich spod okupacji hitlerowskiej, w tym szczególnie dotyczące regionu kieleckiego, formowanie się władzy ludowej, w tym jej kieleckich, lokalnych struktur oraz najważniejsze dokumenty związane z okresem „genezy” Polski Ludowej, do którego zaliczano manifest PKWN. W przedruku z książki pt. *Tędy szła wolność* Janusza Przymanowskiego, pułkownika Ludowego Wojska Polskiego, informowano o przyczółku utworzonym w rejonie warecko-magnuszewskim, na lewym brzegu Wisły na początku sierpnia 1944 roku, przez jednostki radzieckiej 8. Gwardyjskiej Armii gen. Wasilija Czujkowa⁷⁸. O tym, że można je było przerzucić w rejon walczącej w powstaniu Warszawy, a tego nie uczyniono, w przekazie głucho. Nie mogła też przejść drażliwa z punktu widzenia władz PRL-owskich informacja dowodząca, że PKWN nie powstał w Chełmie Lubelskim, lecz w Moskwie. Dla udowodnienia tezy „chełmskiego” pochodzenia manifestu w „Słowie Ludu” przybliżono nawet postać drukarza, sugerując, że to z nim dyskutowana była jego korekta przed drukiem⁷⁹. Urealnić to twierdzenie miały również niuansy o trudach jego wydruku w okupowanym kraju⁸⁰. Czytelnicy „Słowa Ludu” nie mogli mieć wątpliwości, że dzień 21 lipca zapoczątkował w tysiącletniej historii narodu polskiego „nowy okres budowania ludowego państwa i rozpoczęcia epoki rewolucji socjalistycznej, której pierwszym aktem było objęcie władzy przez siły rewolucyjne”⁸¹. Autor tego artykułu, Władysław Góra, przewodniczący Zespołu Polski Ludowej w Zakładzie Historii Partii przy KC PZPR⁸², w swej twórczości reprezentował nakreślony jeszcze w okresie stalinowskim model pisania o najnowszej historii Polski. W przekazie tym lata 40. XX w. przedstawiano w samych superlatywach. O tym, że PPR była sterowana z Moskwy i całkowicie podporządkowana jej interesom, a „obóz lewicy działał w aurye niechęci społeczeństwa polskiego do komunizmu i Rosji”, nie wspomniano.

„Walkę o Polskę Ludową” przedstawiono w okolicznościowych publikacjach, czyniąc tym samym przekaz bliższy i bardziej namacalny dla czytelników, w kontekście małej kieleckiej wioski. Mowa o Nietulisku Dużym. Losy społeczności tej wsi ku przestrodze opowiedziane zostały przez pryzmat rodziny Połowniaków, która czynnie angażowała się w pomoc partyzantom i walkę z niemieckim okupantem⁸³. Poprzez

⁷⁷ AP w Kielcach, PZPR, sygn. 21/867/2507.

⁷⁸ *Tędy szła wolność*, SL 1959, s. 3.

⁷⁹ (wt), *Drukacz Manifestu Lipcowego*, tamże 1969, nr 203, s. 3.

⁸⁰ *Chełmskie wieści. Suplement na XXV-lecie PRL*, tamże 1969, nr 203, s. 4–5.

⁸¹ W. Góra, *Lata walki. Lata nadziei*, SL. Magazyn 1979, nr 1035, s. 1–3.

⁸² W. Góra, *Badania nad dziejami PRL w Zakładzie Historii Partii*, „Kwartalnik Historyczny” 1964, nr 2, s. 503.

⁸³ S. Skwarek, *Z walczącej wsi*, SL 1969, nr 201, s. 5.

kontekst lokalny przybliżano też tworzenie się struktur nowej władzy. Jedną z nich znana jest z opowieści Wilhelma Garnarczyka, który jako poseł podporządkowanego komunistom, samorzawnego polskiego parlamentu — Krajowej Rady Narodowej — otrzymał polecenie zorganizowania kieleckiej konspiracyjnej Wojewódzkiej Rady Narodowej i jej terenowych odpowiedników⁸⁴. Z kolei cykl *Z kart historii regionu* to opowieść o obradach pierwszego poświadczanego posiedzenia kieleckiej Wojewódzkiej Rady Narodowej, które trwało do godzin wieczornych 23 lipca 1944 roku, w Chańczy. Z tego obrazu niwelowano wszelkie trudności w organizacji władzy pod przewodnictwem ZSRR i niechęci oraz obaw społeczeństwa z tym związanych⁸⁵.

Okres tworzenia załóżków władzy ludowej stał się tematem konkursów. Jak wynika z oceny dokonanej przez Egzekutywę KW PZPR w Kielcach, bardzo dobre efekty przyniósł turniej na wspomnienia pt. „Moje XXX-lecie”. Wpłynęły 104 prace⁸⁶. I nagroda powędrowała do Władysława Gorazda (*Byłem tam z pierwszymi Polakami*). Autor wyjechał z Kielecczyny w celu „organizowania i utrwalania władzy ludowej na tzw. ziemiach odzyskanych”⁸⁷. Przekaz uzupełniały specjalnie wyselekcjonowane fotografie: „Dokumenty — z pierwszych dni wyzwolenia — sztandar polski nad wyzwolonym Lublinem”, „wyzwolenie Polski (rok 1944) — fotografia z forsowania Wisły w rejonie Sandomierza”, pierwsza strona gazety „Wolna Polska” — organu ZPP, „pierwsze żniwa”. Ponadto kadr — „Miasta Manifestu Lipcowego” i pierwszych odbitek dokumentu oraz dowodu osobistego Polski Ludowej⁸⁸. Geneza Polski Ludowej przedstawiana w okolicznościowych publikacjach, na fotografiach oraz w tematyce konkursów, miała utrwalić propagandowy obraz sankcjonowania się władzy komunistycznej w Polsce.

Zderzenie „wczoraj” z „dziś”

Zestawianie „trudnych początków” z osiągnięciami Polski Ludowej to kolejny rytuał, jaki w związku z obchodami PRL usankcjonowały na łamach „Słowa Ludu” okolicznościowe publikacje. W owym jednostronnym zderzaniu tego, co było, z tym, co jest, punkt odniesienia stanowiły gospodarka, rolnictwo, przemysł, kultura i szkolnictwo. Wymierny dowód rozwoju Polski Ludowej dla obywatela Kielecczyny miały stanowić przede wszystkim regionalne inwestycje. Jak już wspomniano, mieszkańcy Kielecczyny nie byli zadowoleni z tempa zachodzących zmian. Ważne więc było stałe informowanie ich o oddawanych inwestycjach⁸⁹.

⁸⁴ W. Garnarczyk, *Narodziny ludowej władzy na Kielecczyźnie*, tamże 1969, nr 203, s. 6.

⁸⁵ J. Kilian, *Z kart historii regionu*, tamże 1974, nr 204, s. 6.

⁸⁶ AP w Kielcach, PZPR, sygn. 21/867/2508, s. 7.

⁸⁷ *Byłem tam z pierwszymi Polakami*, SL. Magazyn 1974, nr 201, s. 1, 7.

⁸⁸ *Dokumenty z pierwszych dni wyzwolenia*, tamże 1954, nr 173, s. 4; tamże 1964, nr 204, s. 1–3.

⁸⁹ *W 6. rocznicę Manifestu PKWN, Uroczyste posiedzenia Miejskich Rad Narodowych, w 1950 r. w Kielcach i Radomiu*, tamże 1950, nr 200, s. 6; *Uroczystości 10. rocznicy Polskiej Rzeczypospolitej*

Obowiązkowym punktem, zwłaszcza do połowy lat 50., okazywały się też relacje ze służących mobilizacji robotników akademii, masówek czy zebrań. Na przykład w hucie „Ostrowiec” dowiedzieli się oni, jak wynika z łamów „Słowa Ludu”, o przekroczeniu planu półrocznego huty o 2,3%⁹⁰. Warto podkreślić, że takie inicjatywy na rzecz zwiększenia produkcji i wydajnej pracy oraz przedterminowego wykonania planów, choć w okresie powojennym nie tylko miały cel wizerunkowy, ale też stanowiły formę mobilizacji społecznej i pobudzania do wysiłku odbudowy gospodarczej kraju, to jednak wbrew oficjalnym informacjom w późniejszych latach nie cieszyły się popularnością wśród większości robotników⁹¹.

Informowano o ciągłym, niczym nieskrępowanym wzroście produkcji przemysłowej i nakładach inwestycyjnych⁹². A dowodem na to miał być „rozwój techniki i przemysłu”⁹³ ukazywany z perspektywy „twarzy naszych miast” — cyklu reportaży mówiących o przemianach miast województwa kieleckiego (24 reportaże)⁹⁴. Przeobrażenia miały być widziane oczyma zwykłego obywatela, czemu dano wyraz w publikacji *Fakty i opinie 25 lat*. W niej uczestnik wydarzeń spod Chełma w 1944 i 1945 roku wrócił do tego miasta, by ujrzeć „odmienione jego oblicze — nowo murowane domy chłoporobotników i nowe miasto, wyrosłe na starych rumowiskach”⁹⁵. Z kolei dział kultury, nauki i oświaty bilansować miał kulturalny dorobek okresu Polski Ludowej na Kielecczyźnie⁹⁶. Informacja o wybudowaniu w województwie kieleckim 1170 obiektów oświatowych miała być na to najlepszym dowodem⁹⁷. Czytelnicy nie mogli mieć wątpliwości, że województwo kieleckie nie-

Ludowej w Kielecczyźnie (telefonem od naszych specjalnych wysłanników). W Kielcach ponad 20 tys. mieszkańców na otwarciu Zalewu, tamże 1954, nr 174, s. 5; W Ostrowcu, tamże 1954, nr 174, s. 5; W Starachowicach, tamże 1954, nr 174, s. 5; Z dorobku dziesięciolecia Ziemi Kieleckiej, tamże 1954, nr 173, s. 7; Uroczystości, festyny i zabawy, imprezy rozrywkowe w całej Kielecczyźnie, tamże 1959, nr 202, s. 1; Obchody XX-rocznicy PKWN w Kielecczyźnie, tamże 1964, nr 205, s. 1; Kielecczyzna uroczystość przygotowuje się do obchodów XX-lecia. Akademii i wieczornice, sesje rad narodowych, tamże 1964, nr 203, s. 7; Kieleckie, tamże 1964, nr 204, s. 5; Członkowie Biura Politycznego: premier Józef Cyrankiewicz i sekretarz KC Bolesław Jaszczuk na Ziemi Kieleckiej. Kopalnia siarki w Grzybowie prezentem Kielecczyzny a srebrny jubileusz Polski Ludowej, tamże 1969, nr 201, s. 1; Osiedle 25-lecia Polski Ludowej, tamże 1969, nr 199, s. 4; Krakowska rogatka w nowym układzie przekazana do użytku. Sukces budowlanych. Wyrazy uznania i liczne nagrody, tamże 1969, nr 205, s. 4; Nowa przychodnia zdrowia na Czarnowie już czynna, tamże 1969, nr 205, s. 4; Dzisiaj rusza „spodek”..., tamże 1984, nr 171, s. 9.

⁹⁰ „W radości i entuzjzmie obchodziły masy pracujące woj. kieleckiego Święto Manifestu Lipcowego”, tamże, nr 201, s. 2.

⁹¹ G. Miernik, *Ofiary? Beneficjenci...*, s. 9–10.

⁹² AP w Kielcach, KW PZPR w Kielcach, Wydział Propagandy, sygn. 2399, s. 3.

⁹³ T. Bartosz, *Przesiadamy się na konia wyższej techniki*, SL 1950, nr 200, s. 6; Z. Dudzik, *Coraz więcej rudy daje „Staszic”*. *Dobre lata*, SL 1950, nr 200, s. 7.

⁹⁴ K. Strug, B. Zapała, *Twarze naszych miast. Staszów*, SL. Magazyn 1969, nr 200, s. 1,3; AP w Kielcach, KW PZPR w Kielcach, Wydział Propagandy, sygn. 2399, s. 8.

⁹⁵ M. Skarbek, *Fakty i opinie 25 lat*, SL. Magazyn, 1969, nr 200, s. 3.

⁹⁶ AP w Kielcach, KW PZPR w Kielcach, Wydział Propagandy, sygn. 2399, s. 6.

⁹⁷ A. Zarajczyk, Przewodniczący Prezydium WRN, *Bilans serdeczny*, SL 1969, nr 203, s. 7.

bagatelny wysiłkiem, ale i nie z małymi efektami dźwignęło się z pozycji „kulturalnego kopciuszka”⁹⁸. Kłopoty aprowizacyjne ludności były stałym elementem codzienności w czasach Polski Ludowej, także w Kielcach. Takie zaklinanie rzeczywistości i pokazywanie jej w samych superlatywach było skutecznym manewrem propagandowym.

Potrzebom miasta służyło też rolnictwo. *Historia Bichniowa* to „historia walki klasowej” — tak o pierwszych osiągnięciach w zakresie rozwoju rolnictwa na Kielecczyźnie rozpoczęto okolicznościowy numer „Słowa Ludu” z 1950 roku⁹⁹. Egzemplifikację zmian miały nasuwać następujące skojarzenia: „z końcem lata w Bichniowie zawarczą traktory”, „w Bichniowie zacznie się nowe życie, o którym marzyli biedni chłopci w latach obszarniczego wyzysku”. Przypomniano dla kontrastu czasy pracy najemnej u zamożniejszych chłopów, których w partyjnej retoryce określano mianem kułaków lub bogaczy i klasyfikowano jako wroga klasowego¹⁰⁰. Chwalono się walką z tzw. „kułactwem”, którą — jak podkreślano — podjęto intensywnie od 1948 roku. Pokazano ją przez pryzmat „biednych chłopów z Bichniowa”, wśród których „kielkować zaczęła myśl o stworzeniu spółdzielni produkcyjnej [...], a myśl ta zwycięsko przetrwała silne ataki kułactwa”¹⁰¹. Jak już zauważono w literaturze naukowej, motyw walki z wrogiem systemowym był niewątpliwie kołem zamachowym społecznej rewolucji i uzasadnieniem istnienia silnego aparatu represji¹⁰². W artykułach podejmujących tematykę rolną starano się też podkreślać polityczny i społeczny awans chłopów jako klasy, dla której „otwarte zostały dla wsi wrota do pracy w przemyśle, do nauki chłopskich dzieci w szkołach”. Punktem odniesienia do opisywanych przeobrażeń rolnych miały być, jak dotychczas, opisy Kielecczyzny sprzed wojny, skonfrontowane „z dzisiejszą rzeczywistością tych samych regionów”¹⁰³. Dostęp do bezpłatnej oświaty dla robotników i chłopów, a zwłaszcza ich dzieci jest bezdyskusyjnie ważną cechą dokonujących się w Polsce przemian, w drugiej połowie lat 40. i następnych dekadach XX wieku¹⁰⁴. Warto podkreślić, że chłopci (podobnie zresztą jak robotnicy) za największą „zdobycz Polski Ludowej” uważali właśnie upowszechnianie oświaty, a zwłaszcza możliwość awansu społecznego swoich dzieci¹⁰⁵. „Zderzenie wczoraj i dziś” przedstawiono również na fotografiach, np. zdjęcie „w pościgu za wrogiem”, z okresu

⁹⁸ T. Wiącek, *Spojrzenie nie tylko wstecz*, SL. Magazyn, 1974, nr 201, s. 8.

⁹⁹ KAB, *Jesienią zawarczą traktory. Historia Bichniowa — to historia walki klasowej*, SL 1950, nr 200, s. 3.

¹⁰⁰ M. Chinc, *Kułak — synonim zła. Polityka „klasowania wsi” w prasie pomorskiej w okresie kolektywizacji*, „Acta Cassubiana” 2011, nr 13, s. 180.

¹⁰¹ KAB, *Jesienią zawarczą...*, s. 3.

¹⁰² M. Chinc, *Kułak...*, s. 180.

¹⁰³ AP w Kielcach, KW PZPR w Kielcach, Wydział Propagandy, sygn. 2399, s. 4.

¹⁰⁴ G. Miernik, *Ofiary? Beneficjenci...*, s. 34.

¹⁰⁵ Ł. Kamiński, *Wiś wobec kryzysów społeczno-politycznych PRL w latach 1956–1980*, [w:] *Wiś w Polsce Ludowej*, Kielce 2005, s. 89.

wojny kontrastowała z ówczesnymi bombowcami w szyku defiladowym¹⁰⁶. Kontekst zniszczeń i „sprawnej odbudowy” Polski Ludowej miał oddziaływać na czytelników i solidaryzować ich z nową władzą.

Sylwetki „ludzi pracy”, pryzmat własnych przeżyć i „szczęśliwych życiorysów”

Pracujący i urodzeni w Polsce Ludowej stawali się z okazji rocznic Polski Ludowej bohaterami okolicznościowych publikacji. W ciągu ponad 50 lat jej obchodów promowano przede wszystkim sylwetki związane z ludem pracującym miast i wsi. *Jak robotnik został inżynierem* to tytuł artykułu, który otwierał obchody 6-lecia PKWN w 1950 roku. Była to wypowiedź biograficzna inż. Kazimierza Torbusa, naczelnego dyrektora Huty Ostrowiec — stanowiąca, jak przekonywał autor, symbol wspianego czasu, w którym tacy jak on — synowie robotników i sami robotnicy — mogą pracować i podnosić swoje kwalifikacje, „budując Nowe Huty i nowy ustrój — socjalizm”¹⁰⁷. Takich „budowniczych” było dużo więcej, m.in. Czesław Janowski, tokarz z Kieleckich Zakładów Wyrobów Metalowych, który walczył o przedterminowe wykonanie planu 6-letniego, Stefan Karp — górnik kopalni „Edward”, który zobowiązał się wykonać plan 6-letni, oraz Zofia Gębska (Zakłady Starachowickie), która w celu zrealizowania planu zamierzała przyspieszyć proces skrawania metalu¹⁰⁸.

Przekonujące dla czytelnika „Słowa Ludu” miały być zwłaszcza te postacie, które na przykładzie własnych doświadczeń opowiedziały o tym, jak zmieniło się życie „prostego człowieka”, który „awansował w PRL” na wykwalifikowanego robotnika/ fachowca — Stanisława Struszka — „był robotnikiem — dziś inspektor w Radomskich Zakładach Obuwia”; Maria Rząduda — „bezrobotna, praca dorywcza w chałupach, dziś brygadystka w Zakładzie Wyrobów Ogniotrwałych w Ostrowcu”; „małorolny chłop — Stanisław Boruch — obecnie przewodniczący spółdzielni produkcyjnej w Warszówku”; Stanisław Kania i Marian Bartosiak — synowie gajowego i małorolnego chłopca. Pierwszy „dzięki opiece władzy ludowej, dającej możliwość nieograniczonego awansu”, kieruje się do wojska, drugi do technikum¹⁰⁹. O tym z kolei, że „tak będzie rosnać Niekłań, jak będą rosnać jego ludzie”, świadczyć miały postacie W. Okły, który z robotnika został kierownikiem, czy magazyniera B. Grudzińskiego, który został w grudniu 1945 r. dyrektorem fabryki¹¹⁰. Z kolei 20-latki

¹⁰⁶ *Wielka defilada*, SL 1964, nr 206, s. 1; *W poczuciu dobrze spełnionego obowiązku cały kraj obchodził srebrny jubileusz ludowej ojczyzny. Imponująca defilada młodości i siły*, tamże 1969, nr 204, s. 1, *Defilada trzydziestolecia*, tamże 1974, nr 204, s. 1.

¹⁰⁷ Inż. Kazimierz Torbus, naczelnny dyrektor Huty „Ostrowiec”, *Ja robotnik zostałem inżynierem*, tamże 1950, nr 199, s. 3.

¹⁰⁸ *Plan 6-letni woj. kieleckiego*, tamże 1950, nr 200 z 22 lipca, s. 1.

¹⁰⁹ (...) *Rosła nasza gospodarka narodowa. Co mi dało 6 lat*, tamże 1950, nr 200, s. 6.

¹¹⁰ *Tak będzie rosnać „Niekłań” jak będą rosnać jego ludzie*, tamże, s. 8.

(na 20-lecie PRL, w 1964 roku) to przykłady ludzi urodzonych po II wojnie światowej i ich karier w nowej Polsce¹¹¹. Na 25-lecie wyróżniono tych, którzy uruchamiali powojenny przemysł, m.in. zespół budowniczych elektrowni Kozienice¹¹². Z kolei „ludzie z pierwszej linii” to m.in. bracia Barchanowie — Jan i Tadeusz — traktorzyści w spółdzielni produkcyjnej¹¹³.

Do przekazu lat 60. i 70. włączono też osiągnięcia przedstawicieli świata nauki, którym Polska Ludowa miała dać, jak przekonywano, możliwość awansów naukowych i zawodowych. Nie bez powodu przedstawiono czytelnikom Iżę Ksieniewicz, specjalistę w zakresie oświaty rolniczej, pracownika zakładu kształcenia nauczycieli — Studium Nauczycielskiego w stolicy Dolnego Śląska i Romana Trzeszewskiego, od 1957 roku operatora Polskiej Kroniki Filmowej w Katowicach, mającego już wówczas na koncie ponad 1000 własnych produkcji i 20 filmów dokumentalnych. Postacie te jako młodzi ludzie uwiecznieni zostali na „fotografii z tamtych lat — biało-czerwona flaga nad wyzwolonym Lublinem — lipiec 1944 roku”¹¹⁴. „Wychowani w Polsce Ludowej” to też inżynier Elżbieta Lubecka oraz chirurg doktor Danuta Krajewska¹¹⁵. Prezentacja sylwetek postaci aktywnych i świadomych swojej roli w „obozie ludzi pracy”, to istotny wybieg propagandowy, służący mobilizacji mas wokół władzy.

Zakończenie

Głównym celem rocznicowego przekazu masowo-politycznego była propaganda „dorobku” Polski Ludowej oraz ukazywanie historycznej roli i słuszności polityki PPR/PZPR. W przekazie „Słowa Ludu” na rocznicę Polski Ludowej starano się uwzględnić awans nie tylko ekonomiczny, ale i społeczno-polityczny, a ponadto sukces ludzi pracy i wszechstronny rozwój województwa kieleckiego. Nie ograniczono się jednak tylko do samych Kielc i Kielecczyny. Prezentowano też czytelnikom całą Polskę, jej poszczególne regiony i ich „dorobek”. W celu propagandy sukcesu starano się kłaść nacisk na pierwsze powojenne lata, a przez ich pryzmat tworzenie się nowej struktury państwowej oraz zmiany społeczne i gospodarcze. Czyniono to poprzez prezentację okolicznościowych akademii, pochodów, rozbudowanych przemówień dygnitarzy państwowych, a także relacje z nadawania odznaczeń dla szczególnie wyróżniających się w „dziele budowy Polski Ludowej”. Były to

¹¹¹ B. Dziatosz, „Dwudziestolatki”, tamże 1964, nr 203, s. 3–4.

¹¹² 25-lecie PRL, *W puszczy wilka*, tamże 1969, nr 199, s. 3; (b. k) *wręczenie nagród im. Jana Kochanowskiego*, tamże 1979, nr 163, s. 4.

¹¹³ W. Barański, *Ludzie z pierwszej linii. Bracia Barchanowie*, tamże 1979, nr 161, s. 4.

¹¹⁴ *Pod biało-czerwoną*, tamże 1969, nr 203 z dnia 22 lipca, s. 5.

¹¹⁵ J. Daniel, *Wychowani w Polsce Ludowej*, SL. Magazyn 1979, nr 1035, s. 4–5.

stałe elementy pierwszych stron „Słowa Ludu” na rocznice PRL. Uzupełniały je okolicznościowe publikacje prezentujące takie zagadnienia, jak: „geneza Polski Ludowej”; „trudne początki i wielkie osiągnięcia” oraz „sylwetki ludzi pracy” przez pryzmat ich przeżyć. Co starano się pokazać? — tworzącą się nową władzę, manifest PKWN z przekazem sugerującym, że powstał w Chełmie lubelskim, działalność polityczną i wojskową PPR i jej kontynuatora PZPR, bezsprzeczne „osiągnięcia” władzy ludowej w dziedzinie przemysłu, rolnictwa i inwestycji, co kontrastowano jednostronnie z ubóstwem w II RP. Pokazywano też konkretne przykłady tych, dla których Polska Ludowa miała stanowić najlepszy okres ich życia — ludzi pracy PRL. Co uzyskiwano? Przekaz, który służył władzy partyjnej. Ukazywano lata powojenne w samych superlatywach. Symbolizować je miał niczym niezachwany, stały wzrost, rozwój i awans, który zwykły obywatel zobaczył właśnie poprzez lokalną prasę.

Bibliografia

Źródła archiwalne

ARCHIWUM AKT NOWYCH W WARSZAWIE

Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie 1905–1947, 1948–1990, sygn. 237/VIII/481.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W KIELCACH

Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kielcach 1948–1990

sygn. 21/867/6308; sygn. 21/867/2526; sygn. 21/867/2399; sygn. 21/867/2507; sygn. 21/867/2508
Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa – Książka – Ruch” — Kieleckie Wydawnictwo
Prasowe w Kielcach, sygn. 21/1017/0/-/216; 21/1017/0/-/352.

Urząd Wojewódzki Kielecki II, sygn. 1475, s. 1.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Kielcach 1922–2011, sygn. 888.

Opracowania

Adamczyk M., *Cztery epoki prasy Kielecczyny 1811–1956*, Kraków 1991.

Adamczyk M., *Szkic historyczny mutacji kieleckiego „Słowa Ludu”*, „Studia Kieleckie” 1983, nr 3.

Artymowski S., *Ordery i odznaczenia polskie jako źródło informacji historycznych*, „Niepodległość i Pamięć” 2011.

Chinc M., *Kulak — synonim zła. Polityka „klasowania wsi” w prasie pomorskiej w okresie kolektywizacji*, „Acta Cassubiana” 2011, nr 13.

Chudzik W., *Wpływ Centralnego Okręgu Przemysłowego na środowisko wiejskie (1937–1939)*, „Rocznik Lubelski” 2015.

Dulewicz J., *Kielce w PRL — obraz miasta w świetle pamiątek mieszkańców*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2014, t. 6.

Góra W., *Badania nad dziejami PRL w Zakładzie Historii Partii*, „Kwartalnik Historyczny” 1964, nr 2.

Habelski R., *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Warszawa 2009.

- Hołda R., *Miasto starych ludzi. Nowa Huta i jej mieszkańcy*, „Studia Etnologiczne i Antropologiczne” 2010, t. 10.
- J.M., *Gatunki dziennikarskie*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. Maślanka, Wrocław 1976.
- Idzikowska-Czubaj A., „Szczęśliwe pokolenie Polski Ludowej”, czyli o komunistycznym młodym, [w:] *To idzie młodość! Młodzież w ideologii i praktyce komunizmu*, red. D. Magier, Lublin 2016.
- Iskrzycki A., Krzykała S., *Miejska Rada Narodowa w Lublinie — organ władzy ludu pracującego (1944–1959)*, „Rocznik Lubelski” 1959, nr 2.
- Jakubczak F., *Wykaz konkursów na pamiątki w Polsce w latach 1961–1966*, [w:] *Komitet Badań nad Kulturą Współczesną PAN. Zespół Badań nad Pamiątkarstwem Współczesnym. Konkursy na pamiątki w Polsce 1921–1966. Zestawienie wstępne* F. Jakubczak, wstęp J. Chałasiński, Warszawa 1966.
- Kaliński J., *Gospodarka Polski w latach 1944–1989. Przemiany strukturalne*, Warszawa 1995.
- Kamińska-Szmaj I., *Rytualne hasła polityczne w czasach PRL (niech żyje/ żyją!)*, [w:] *Silva rerum. Rzecz o współczesnej i dawnej polszczyźnie. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Kazimierzowi Ożogowi*, red. A. Mysza, E. Oronowicz-Kida, R. Słabczyński, Rzeszów 2021.
- Kamiński Ł., *Wieś wobec kryzysów społeczno-politycznych PRL w latach 1956–1980*, [w:] *Wieś w Polsce Ludowej*, Kielce 2005.
- Karp H., *Dziennikarz w systemie mediów totalitarnych polski ludowej* „Media — Kultura — Społeczeństwo” 2014–2015, nr 9–10.
- Kępa J., *Między misją a rzemiosłem. Kieleckie środowisko dziennikarskie w latach 1945–1989*, Kielce 1999.
- Krężolek E., „Na peryferiach...” *Rola prasy w październiku 1956 roku (na przykładzie województwa kieleckiego)*, „Polska 1944/45–1989. Studia i Materiały” t. XII, 2014.
- Miernik G., „Wiejskość” i „Miejskość” w kulturze życia codziennego Kielczan po II wojnie światowej, [w:] *Kultura wysoka, kultura popularna, kultura codzienności w Polsce 1944–1989*, Kielce 2010.
- Oseka P., *Rytuały stalinizmu. Oficjalne święta i uroczystości rocznicowe w Polsce 1944–1956*, Warszawa 2007.
- Ożóg K., *Rytualizacja w języku władzy komunistycznej PRL*, „Oblicza Komunikacji” 2014, nr 7.
- Polniak Ł., *Patriotyzm wojskowy w PRL w latach 1956–1970*, Warszawa 2011.
- Sadowska J., *Sercem i myślą związani z Partią. Związek Młodzieży Socjalistycznej (1957–1976). Polityczne aspekty działalności*, Warszawa 2010.
- Siuda M.M., *Prasa województwa kieleckiego w latach 1944–1989*, Kielce 2012.
- Szarota T., *Opublikowane pamiątki, wspomnienia i relacje do dziejów PRL*, „Polska Ludowa. Materiały i Studia” 1964.
- Talarek A., *Propagandowe wykorzystanie świąt i rocznic w okresie stalinowskim (1945–1956) na przykładzie regionu dolnośląskiego i częstochowskiego*, „Studia nad Historią, Kulturą i Polityką” 2020, nr 14.
- Zaremba M., *Propaganda sukcesu. Dekada Gierka*, [w:] *Propaganda sukcesu*, Gdańsk 2004.
- Zieliński J., *Kielce w Polsce Ludowej*, Warszawa 1978.
- Żyromski M., *Rocznice i uroczystości jako element procesu legitymizacji władzy w systemach autorytarnych i totalitarnych*, [w:] *Wielkie rocznice w dyskursie publicznym i pamięci społecznej*, praca zbiorowa, red. M. Kosman, Poznań 2011.